

Н. І. ГУПКА-МАКОГІН

**ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ
МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Визначено на основі аналізу сучасних досліджень положення, на яких має ґрунтуватися методика формування іношомовної аудитивної компетентності майбутніх фахівців у сфері міжнародної економіки: розвиток психічних процесів і психологічних механізмів; розширення словникового запасу і забезпечення розуміння граматичних структур; цілеспрямоване формування навчально-стратегічної компетентності студентів; розвиток автономії студентів, формування у них рефлексивних умінь; активність процесу аудіювання; інтегроване навчання аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності; формування навичок письмової фіксації прослуханого і використання її як ефективної стратегії в аудіюванні текстів для кращого їхнього розуміння і запам'ятовування інформації; індивідуалізація навчання; застосування проблемних завдань; науково обґрунтований відбір навчального матеріалу.

Ключові слова: іношомовна аудитивна компетентність, майбутні фахівці у сфері міжнародної економіки, навички, вміння, стратегії.

Н. И. ГУПКА-МАКОГИН

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ
АУДИТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В СФЕРЕ
МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭКОНОМИКИ**

Определены на основании анализа современных исследований положения, которые должны быть в основе методики формирования иноязычной аудитивной компетенции будущих специалистов в сфере международной экономики: развитие психических процессов и психологических механизмов; расширение словарного запаса и обеспечение понимания грамматических структур; целенаправленное формирование учебно-стратегической компетенции студентов; развитие автономии студентов; интегрированное обучение аудирования с другими видами языковой деятельности; формирование навыков письменной фиксации как эффективной стратегии во время аудирования текстов для лучшего их понимания и запоминания информации; индивидуализацию обучения; применение проблемных заданий; научно обоснованный отбор учебного материала.

Ключевые слова: иноязычная аудитивная компетенция, будущие специалисты в сфере международной экономики, навыки, умения, стратегии.

N. HUPKA-MAKOHIN

**THEORETICAL PRECONDITIONS OF FOREIGN LISTENING
COMPREHENSION COMPETENCE FORMING OF FUTURE SPECIALISTS IN
THE FIELD OF INTERNATIONAL ECONOMICS**

The conditions based on the analysis of modern researches which must be laid into the foundation of the methodology of foreign listening comprehension competence forming in the field of the international economics have been defined: the development of psychic processes and psychological mechanisms; vocabulary expansion and providing with grammatical structures comprehension; purposeful forming of educational and strategic students' competence; the development of students' autonomy, their reflexive skills forming; listening activity; integrated listening learning with other language skills; forming of written skills for listening and using the written fixation as effective strategy of listening for better understanding and information memorizing; learning(educational) individualization; problem tasks using; scientifically grounded selection of teaching material.

Keywords: foreign listening comprehension competence, future specialists in the field of international economics, skills, strategies.

Сучасні умови та вимоги до фахівців у сфері міжнародної економіки зумовлюють необхідність володіння ними іноземною мовою на рівні, який забезпечує здатність

здійснювати ефективне міжкультурне спілкування у професійній галузі. Якість спілкування, можливість отримання необхідної інформації суттєво залежить від сформованості іншомовної аудитивної компетентності фахівців.

Нині існує багатодосліджень з проблеми оволодіння іншомовними аудитивними навичками та вміннями студентами мовних (О. Бочкарьова, Р. Вікович, І. Задорожна, О. Сіваченко, Д. Позняк й ін.) та немовних (Г. Гаврилова, Л. Іванова, А. Міхіна, Н. Новоградська-Морська, В. Яковлева та ін.) спеціальностей. Із західних учених формування аудитивної компетентності вивчали А. Андерсон, Т. Лінч, Дж. Морлі, Л. Вандегріфт, К. Гох а ін.

Однак досі у вітчизняній науці не розроблена методика формування іншомовної аудитивної компетентності майбутніх фахівців у сфері міжнародної економіки. Для розробки такої методики необхідно проаналізувати існуючі дослідження з проблеми та виокремити положення, на які ми опиратимемося в подальшому у процесі створення відповідної методики. Крім того, обмеженість, а інколи і повна відсутність середовища спілкування, наближеного до автентичного, спричиняють труднощі сприйняття іншомовного мовлення на слух студентами немовних спеціальностей, що свідчить про необхідність аналізу існуючого досвіду з метою успішного подолання чи уникнення цих труднощів.

Мета статті – проаналізувати сучасні наукові розвідки з проблеми формування іншомовних аудитивних навичок та вмінь студентів і визначити положення, на які доцільно опиратися при розробці методики формування іншомовної аудитивної компетентності майбутніх фахівців у сфері міжнародної економіки.

Практика свідчить, що при аудіюванні виникають стани, які суперечать повноцінному прояву особистості, знижують її активність, спричиняють певні психологічні бар'єри. Серед причин їх виникнення Н. Агеева називає: недостатню пізнавальну мотивацію; труднощі емоційного (нерішучість, емоційна нестійкість, ситуаційна тривожність, невпевненість), когнітивного (властивості пам'яті, уваги, недоліки сприйняття, дефіцит уваги, недосконалість процесів сприйняття і мислення, недостатній рівень володіння мовою загалом), організаційного (неготовність до самостійної діяльності, необхідну для оволодіння аудитивною компетентністю на необхідному рівні; недостатню сформованість навчальних навичок і вмінь, здатності до практичного вирішення поставленої мовленнєвої задачі) характеру; труднощі соціальної комунікації та адаптації. Дослідниця підсумовує, що бар'єри виникають на мотиваційному (емоційно-сміслові бар'єри), аналітико-синтетичному (когнітивні та операційні бар'єри) та виконавчому (комунікативні бар'єри) рівнях аудіювання, і робить логічний та обґрунтований висновок про необхідність оволодіння студентами стратегіями подолання психологічних бар'єрів, серед яких вона виділяє стратегії образного прогнозування мовленнєвих моделей та аудіовізуального сприйняття тексту, що базуються на розвитку механізмів (мовленнєвий слух, артикуляція, слухова пам'ять), формування візуальних і слухових образів та ймовірного прогнозування змісту незавершеного висловлювання, розширення словникового запасу і забезпечення розуміння граматичних структур, здійснення контролю та самоконтролю [1, с. 8–9]. Ми погоджуємося з викладеними положеннями і вважаємо за необхідне враховувати їх в навчанні іншомовного професійно орієнтованого аудіювання.

Цінною є думка Н. Агеевої про необхідність відображення у процесі навчання аудіювання іноземною мовою його зв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності, передусім з читанням вголос, оскільки в основі як читання, так і аудіювання лежить спільна модель сприйняття мовлення. У процесі сприйняття мовлення функціонує механізм внутрішнього промовляння. Чим повільніше здійснюється внутрішнє промовляння, тим повільнішим є розкодування смислів при аудіюванні. Читання передбачає і внутрішнє, і зовнішнє промовляння, тож забезпечує певну автоматизацію процесів при сприйнятті. При читанні вголос та аудіюванні задіяні два різні, але взаємопов'язані процеси з однаковими складовими: при читанні вголос робота органів артикуляції при промовлянні контролюється через слух, а при аудіюванні внутрішнє промовляння також забезпечує певний контроль, коли слуховий образ підтверджується артикуляційним [1, с. 16]. Услід за дослідницею вважаємо за необхідне рекомендувати студентам читати вголос з метою

формування певних механізмів сприймання та закріплення еталону ритмічної одиниці. Однак ми не зовсім погоджуємося з думкою вченої щодо доцільності одночасного аудитивного та візуального сприйняття тексту. Вважаємо, що таке сприйняття доцільне лише після аудитивного пред'явлення (у т. ч. з відеорядом), коли студенти не зрозуміли значну частину інформації.

Д. Морозов [10] обґрунтовує залежність ефективності професійно орієнтованого аудіювання від рівня розвитку внутрішніх процесів – сприйняття, розпізнавання мовних образів, розуміння їх значень, антиципації, осмислення інформації, утримання в пам'яті, внутрішнього промовляння, а також вмотивованості студентів до оволодіння аудитивними навичками та вміннями. Психологічні механізми постійно взаємодіють між собою, про що свідчать, на думку автора, ідентичність механізмів аудіювання рідною та іноземною мовами, які відрізняються лише рівнем функціонування, ступенем сформованості, оперування засобами та способами формування і формулювання думки; операційні механізми, на основі яких функціонують сприйняття, осмислення, ймовірне прогнозування тощо – аналіз, синтез, узагальнення, декодування, еквівалентна заміна, перифраз, відбір, структурування, порівняння, скорочення, виділення головного і другорядного, встановлення смислових зв'язків, підтвердження чи відхилення гіпотез, вибір оптимального рішення [10, с. 11]. Отже, для забезпечення ефективності процесу аудіювання необхідно цілеспрямовано і систематично розвивати відповідні психологічні механізми.

А. Міхіна в своїй дисертації [9] дослідила оволодіння стратегіями аудіювання, які сприяють ефективності процесу розуміння тексту і відбір яких здійснюється свідомо і цілеспрямовано. Погоджуючись з необхідністю оволодіння майбутніми фахівцями стратегіями аудіювання, вважаємо, однак, дещо суперечливим погляд авторки на стратегії як комплекс умінь (разом з такими компонентами, як визначення цілей, планування, свідомо діяльність з оволодіння планом, усвідомлення результату діяльності) [9, с. 85]. Ми схильні трактувати стратегії як організовану, цілеспрямовану та регульовану послідовність визначених дій [8, с. 445] для досягнення результату.

У дослідженні А. Міхіної висловлена цінна для нас думка, що вправи для формування стратегій смислового сприйняття мовлення повинні включати, крім аудитивних, завдання на говоріння, читання, письмо. При цьому формування відповідних стратегій авторка пропонує здійснювати впродовж трьох етапів: визначення цілі/планування, виконання плану, контроль/самоконтроль (рефлексія, аналіз, оцінка, корекція). Вважаємо такий підхід доволі обґрунтованим для вибору студентами стратегій, оптимальних для виконання певного завдання, але не для ознайомлення з окремими стратегіями, за якого алгоритм дій, на нашу думку, повинен бути дещо іншим.

К. Колеснікова розглядає навчання аудіювання з письмовою фіксацією істотної інформації студентів першого курсу мовних спеціальностей. Хоча її дослідження стосується майбутніх учителів іноземних мов, деякі його положення доцільно використати при розробці методики формування іншомовної аудитивної компетентності майбутніх фахівців міжнародної економіки. В дисертації, зокрема, наголошується на доцільності когнітивної спрямованості навчання, яка передбачає природний шлях пізнання, властивий психіці людини, аналіз процесу навчання. Крім того, послідовно доводиться теза про те, що навчання аудіювання буде більш ефективним із письмовою фіксацією прослуханого, оскільки сприятиме розвитку умінь осмислювати інформацію з використанням прийомів критичного мислення в процесі сприйняття мовленнєвого повідомлення, дає змогу краще усвідомити структуру аудіотексту і допомагає зберігати увагу в разі виникнення труднощів розуміння інформації і не забувати її навіть при невеликому обсязі оперативної пам'яті [7, с. 67]. Письмова фіксація істотної інформації в процесі аудіювання розглядається авторкою як сукупність паралельних процесів смислового сприйняття, когнітивної розробки інформації, зумовленої комунікативним завданням, і графічного відображення в стислій формі значущих для слухача смислів. Використання письмової фіксації передбачає включення в систему вправ для навчання аудіювання серії підготовчих вправ, які дозволяють оволодіти прийомами письмової фіксації, а також мовленнєвих вправ, в яких письмова фіксація істотної інформації застосовується при аудіювання текстів [7, с. 11]. При цьому записувати

необхідно основну інформацію (за допомогою слів чи символів); для чого потрібно оволодіти універсальною системою прийомів фіксації, а також виробити свої власні [7, с. 55].

На основі аналізу роботи К. Колеснікової ми зробили висновок, що методика формування іншомовної аудитивної компетентності майбутніх економістів-міжнародників повинна базуватися на положеннях когнітивного підходу і передбачати розвиток мислення, пам'яті, уваги, уяви, сприйняття, основних психологічних механізмів тощо, а також включати вправи для формування навичок письмової фіксації прослуханого та подальшого використання письмової фіксації як ефективної стратегії при аудіюванні текстів для кращого їх розуміння і запам'ятовування інформації.

Цікавими у контексті нашого дослідження є результати, отримані О. Богдановою [2]. Хоча її робота стосується навчання аудіювання на початковому етапі інтенсивного курсу для дорослих, авторкою обґрунтовано багато цінних ідей. Зокрема, дослідниця вважає, що аудіювання є процесом активним і творчим, а тому слухач не повинен залишатися пасивним реципієнтом, а бути активним суб'єктом діяльності, бути в пошуку вирішення проблем, сформульованих мовцем [2, с. 37]. Відповідно у нашому дослідженні ми теж будемо базуватися на ідеї активності процесу аудіювання.

При цьому О. Богданова наголошує на необхідності використовувати різні опори (візуально-зображальні – схеми, графіки, діаграми, малюнки, фотографії; візуально-вербальні – ключові слова, план, друкований варіант аудіотексту), що залучають кілька аналізаторів при аудіюванні і, отже, підвищують яскравість образу, який сприймається; забезпечують краще осмислення та більш точно сприйняття усного матеріалу; сприяють розвитку мовної здогадки. Крім того, авторка вважає, що правильно організована система опор при аудіюванні може слугувати контрольованим способом розвитку самостійності студентів, розвантажує їх пам'ять, скеровує увагу, знімає психологічне напруження при сприйнятті великого обсягу аудіоінформації, збільшує емоційний вплив на слухача, стимулює творче мислення. Відповідно використання візуально-зображальних опор може інтенсифікувати навчальний процес загалом у зв'язку із збільшенням мовного матеріалу і міцності його засвоєння, індивідуалізувати процес навчання аудіювання (з урахуванням індивідуальних особливостей сприйняття і характеру індивідуальних помилок), а також забезпечити одночасну активну роботу всіх членів навчальної групи [2, с. 60–68].

У розробці методики формування іншомовної аудитивної компетентності майбутніх фахівців у сфері міжнародної економіки ми будемо опиратися на окремі ідеї О. Богданової, зокрема: активності процесу сприйняття, що реалізуються шляхом розробки відповідних завдань, які базуються на матеріалі аудіоповідомлень; доцільності використання візуальних опор для слабших студентів, а також при пред'явленні аудіоповідомлення великого обсягу, що розвантажуватиме пам'ять, сприятиме концентрації уваги і в результаті – кращому розумінні прослуханого. Візуальними опорами можуть слугувати і завдання, сформульовані так, щоб зосереджувати увагу студентів на основних аспектах повідомлень і ключових чи невідомих лексичних одиницях. При роботі з відеофонограмами такими опорами можуть слугувати субтитри. При цьому вважаємо, що студентам не варто відразу пропонувати перегляд відеофрагмента із субтитрами. Їх можна долучати при повторному перегляді (за необхідності) чи при перегляді окремих уривків, які викликали особливі труднощі в студентів.

Варте аналізу дослідження Р. Вікович [4], в якому розроблено та представлено авторську методику навчання студентів мовних спеціальностей англійської мови. Науковцем обґрунтовано, що навчання аудіювання теленовін доцільно здійснювати інтегровано з навчанням їх обговорення, яке є засобом контролю розуміння студентами новинного повідомлення, а також самостійним умінням, що розвивається на змістовній основі аудіотексту [4, с. 10]. Особливу увагу дослідниця пропонує приділяти розвитку стратегій, пов'язаних з мовною і мовленнєвою здогадкою, висуванням гіпотез, зіставленням фактів та явищ іноземною і рідною мовами, в іншомовній і рідній культурах, а також формулюванню висновків й умовиводів. Використання відеоматеріалів іноземною мовою, вважає вона, є ефективним засобом формування у студентів стратегій автономного навчання, оскільки саме ці технології дозволяють використовувати звукоряд і субтитри різними мовами, уповільнювати чи прискорювати темп відтворення відео- і звукоряду

тощо. Крім того, систематичне застосування відео стимулює формування у студентів соціально-афективних стратегій за рахунок «опори на успіх» у випадку прогресу в розумінні все більших фрагментів автентичного іншомовного мовлення [4, с. 27–28].

Таким чином, навчання іншомовного професійно орієнтованого аудіювання майбутніх економістів-міжнародників повинно передбачати формування умінь розуміти відеоповідомлення, які варто пропонувати студентам для самостійного перегляду як з метою оволодіння ними навичками та вміннями аудіювання, так і формування в них соціально-афективних стратегій та стратегій автономного навчання.

Досліджуючи навчання аудіювання в немовному ВНЗ, Г. Гаврилова [5] пропонує триетапну модель. На першому етапі здійснюється адаптація слухового апарату студента до сприйняття іншомовного мовлення, для чого пропонується аудіювання із зоровими опорами, багаторазове прослуховування, промовляння тексту про себе під час прослуховування, переказ тексту. Завданням другого етапу є розвиток навичок та вмінь аудіювання адаптованих текстів (дво- і триразове прослуховування текстів, використання зорових опор, попередня семантизація незнайомих слів, відповіді на запитання по аудіотексту, переказ тексту, його обговорення, записування прослуханого тексту. На третьому етапі передбачено формування вмінь аудіювання автентичних записів, які відображають реальні умови (шуми, швидкий темп мовлення, акценти тощо). На цьому етапі передбачається відключення зорового каналу (слухання із закритими очима), що забезпечує зосередження на слуховому сприйнятті і здійснюється шляхом використання вправ на розвиток здогадки, передбачення наступної інформації; з опорою на ключові слова з подальшим заповненням пропущеної інформації; шляхом письмового викладу прослуханого тексту; переказ уривків; послідовний переклад уривків тексту з поступовим збільшенням об'єму інформації для тренування слухової пам'яті [5, с. 82–83]. Г. Гаврилова робить висновок, що запропонований нею метод дає можливість: підвищувати концентрацію уваги, оскільки відключення зорового каналу уможливило концентрацію уваги на слуховому, що, відповідно, призводить до ефективнішого сприйняття аудіоінформації; активізувати образну, короточасну зорову і слухову пам'ять; використовувати механізм внутрішньої образної візуалізації, оскільки студенти можуть уявляти почуту інформацію у вигляді зорових образів [5, с. 92–93].

Аналіз результатів дослідження Г. Гаврилової дозволяє нам стверджувати про необхідність навчання студентів концентрувати увагу, оскільки саме внутрішня зосередженість студентів призводить до покращення розуміння [5, с. 24]. Вважаємо, що студентам потрібно допомагати у підборі ефективних стратегій концентрації уваги, однією з яких може бути слухання із відключенням зорового каналу (тобто слухання із закритими очима).

Багато цінних ідей міститься в роботі І. Щукіної [11], присвяченій розробці методики побудови багаторівневої моделі навчання аудіювання в системі професійної підготовки вчителя іноземної мови. Так, авторка стверджує, що підвищення навчальної автономії студентів може оптимізувати перехід з одного рівня володіння аудіювання на інший, а також підвищити особисту відповідальність студентів за результати в процесі аудиторної та позааудиторної роботи з використанням різнорівневих завдань та аудіо- і відеоматеріалів. Також дослідниця обґрунтовує важливість рефлексії, яка дозволяє подолати розрив між теоретичним знанням і його практичним застосуванням, визначити межу свого незнання, що стимулює студентів до подальшого вдосконалення. І. Щукіна запропонувала алгоритм розвитку рефлексії: перший етап – аналіз власних дій при роботі з аудіо- та відеоматеріалами, власного досвіду аудіювання; другий етап – співвіднесення власних дій з існуючим алгоритмом дій чи стратегіями успішного аудіювання загалом і щодо конкретного типу завдання; третій етап – створення альтернативних стратегій успішного аудіювання. При цьому вона переконливо доводить, що необхідною умовою розвитку рефлексивних умінь в навчанні аудіювання є використання проблемних завдань [11, с. 14–15].

Базуючись на результатах проаналізованого дослідження, вважаємо, що для формування професійно орієнтованої аудитивної компетентності майбутніх фахівців сфери міжнародної економіки значну увагу варто приділяти розвитку автономії студентів, у т. ч. в процесі позааудиторної самостійної роботи, формуванню в них рефлексивних умінь та застосуванню проблемних завдань.

У дослідженні Л. Іванової [6] стосовно формування аудитивних умінь студентів немовних спеціальностей на початковому ступені навчання теж йдеться про важливість самостійної роботи, необхідною умовою якої є психологічна готовність студента як суб'єкта, що передбачає позитивну навчальну мотивацію, врахування психофізіологічних особливостей студентського віку, який характеризується підвищеною чутливістю до інтелектуально-емоційного розвитку. Використовуючи дані психології, авторка обґрунтовує доречність використання аудитивних вербальних опор, що пояснює усним характером внутрішнього мовлення людини, більшою напруженістю та мобілізацією психічних функцій організму в процесі слухового сприйняття; віковими особливостями студентів від 17 до 21 року, які характеризуються пониженням чутливості зорового каналу і явним переважанням вербального збереження в довготривалій пам'яті; швидшою реакцією на слухові подразники порівняно із зоровими [6, с. 51]. Отже, дослідниця пропонує використовувати аудитивні вербальні підказки як засіб семантизації незнайомих одиниць. При цьому вона пропонує поєднаний звукозапис, який покликаний знімати труднощі не перед прослуховуванням аудіотексту, а синхронно, під час аудіювання (лінгвокраїнознавчий коментар, пояснення, синонім, антонім чи переклад слова наносять на готову фонограму в методичні паузи після незнайомого слова) [6, с. 126].

Ми погоджуємося з думкою Л. Іванової, що використання фонограми з внутрішньотекстовим зняттям труднощів є ефективним за рахунок однорідності аудитивних вербальних опор, оперативності їх подання, що не відволікає і не розсіює увагу студентів на друкований текст. Проаналізувавши зазначене дослідження, пропонуємо за доцільне використовувати (за необхідності та можливості) вербальні підказки під час прослуховування студентами текстів чи перегляду відеофрагментів. При цьому вважаємо усну семантизацію ефективною на аудиторних заняттях (передусім у вигляді дефініції чи пояснення англійською мовою викладачем). Створенню поєднаного звукозапису можуть перешкоджати певні технічні труднощі. Однак за можливості їх подолання звукозапис або відеозапис із синхронним коментарем (особливо певних термінів) може стати ефективним засобом у навчанні аудіювання майбутніх фахівців міжнародної економіки, а також оволодіння ними відповідною лексикою.

Методику навчання студентів мовних спеціальностей професійно орієнтованого аудіювання запропонувала О. Бочкарьова [3]. На увагу заслуговують виокремлені авторкою професійно орієнтовані аудитивні вміння, а також обґрунтована кореляція навичок і вмінь, труднощів і психологічних механізмів професійно орієнтованого аудіювання. Авторка здійснила ретельний відбір аудитивного матеріалу відповідно до обґрунтованих у її дослідженні критеріїв. Так, до запропонованої системи вправ увійшли автентичні, комунікативно спрямовані фахові аудіотексти, які пов'язані з темою майбутньої спеціальності, містять новизну та пізнавальну цінність, доступні за змістом, із темпом мовлення 250 складів/хв., обсягом повідомлення від 1–2 до 30 хвилин, послідовністю викладення фактів, чіткою окресленістю «сміслових віх», незначним обсягом деталізуючої інформації та інформації, яка потребує інтерпретації та домислювання з боку реципієнта, градацією за рівнем змістової складності, з наявними природними опорами при пред'явленні аудіоповідомлення та наявним чергуванням більш і менш насичених інформативних елементів [3, с. 87–90].

Як бачимо, методика формування професійно орієнтованої аудитивної компетентності майбутніх фахівців сфери міжнародної економіки повинна передбачати чітке визначення навичок і вмінь, якими мають оволодіти студенти, наукове обґрунтування критеріїв відбору навчального матеріалу, його ретельний відбір.

Особливий інтерес у контексті тематики нашого дослідження становить науковий доробок Л. Вандегріфта і К. Гох. Учені, зокрема, наголошують на необхідності розвитку метакогнітивних стратегій. Цікавим є їхній аналіз різних підходів до навчання аудіювання. Так, у комунікативному підході, на думку вчених, слухання часто ігнорується під час тематичних уроків, які передбачають інтеграцію видів мовленнєвої діяльності; а також у процесі виконання студентами комунікативних завдань, зазвичай, більшою мірою орієнтованих на говоріння. В особистісно-орієнтованому підході студентів навчають усвідомлювати стратегії, однак на заняттях вони не завжди мають можливість

випробувати чи використати їх, оволодіння аудитивними навичками та вміннями часто відбувається індивідуально і студенти не завжди мають належну змогу скористатись досвідом інших [12, с. 9–11]. У запропонованому дослідниками метакогнітивному підході передбачено забезпечення:

- усвідомлення студентами свого типу слухача – когнітивних та афективних факторів, які впливають на ефективність процесу аудіювання (наприклад: Я завжди хвилююсь, коли починаю слухати якусь інформацію чи У мене проблеми з концентрацією уваги, особливо на початку розмови);

- розуміння студентами мети і цілей завдання, необхідних для виконання дій (наприклад: Я знаю, що у мене повільна реакція на цифри. Отже, я повинен більш вправлятися в слуханні бізнес-новин чи інших текстів з великою кількістю цифр);

- знання стратегій аудіювання – загальних, специфічних для певних видів завдань, неефективних (наприклад: Не варто намагатись надто сильно сконцентруватися на тексті, це тільки підвищить мій рівень напруження) [12, с. 87-88];

- планування стосовно конкретного завдання (наприклад: Подумайте про стратегії, які, можливо, вам будуть потрібні для виконання завдання) та власного просування (наприклад: Сформулюйте цілі для розвитку власних аудитивних навичок і вмінь);

- моніторинг виконання конкретного завдання та загальних успіхів (наприклад: Проаналізуйте, чого Ви досягли, враховуючи поставлені цілі);

- оцінка якості виконання конкретного завдання та рівня аудитивної компетентності загалом (наприклад: Оцініть ефективність розробленого Вами плану з розвитку аудитивних навичок та вмінь) [12, с. 99–100].

Не заперечуючи важливості комунікативного та особисто орієнтованого підходів, ми також будемо опиратися на положення, що подають Л. Вандегріфт і К. Гох, які, на нашу думку, передбачають певну автономію студентів і розвиток рефлексивних умінь, а також цілеспрямований розвиток навчально-стратегічної компетентності студентів.

Таким чином, на основі аналізу сучасних досліджень ми виокремили ті положення, які повинні бути покладені в основу методики формування іншомовної аудитивної компетентності майбутніх фахівців у сфері міжнародної економіки: розвиток у студентів мислення, уваги, уяви, сприйняття, основних психологічних механізмів (мовленнєвий слух, оперативна, довготривала пам'ять, ймовірне прогнозування тощо); розширення словникового запасу і забезпечення розуміння граматичних структур; цілеспрямований розвиток навчально-стратегічної компетентності студентів, формування ефективних стратегій аудіювання, в т. ч. афективних для створення позитивного настрою та подолання психологічних бар'єрів; розвиток автономії студентів, формування у них рефлексивних умінь; активність процесу аудіювання; інтегроване навчання аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності; конкретизацію аудитивних умінь, якими мають оволодіти студенти; формування навичок письмової фіксації прослуханого і використання письмової фіксації як ефективної стратегії в аудіювання текстів для кращого їх розуміння та запам'ятовування інформації; індивідуалізація навчання відповідно до рівня розвитку психічних процесів та механізмів, сформованості аудитивних навичок і вмінь шляхом використання різних видів опор; застосування проблемних завдань; наукове обґрунтування критеріїв відбору навчального матеріалу і його ретельний відбір.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні критеріїв відбору навчального матеріалу для формування англійської професійно орієнтованої аудитивної компетентності майбутніх економістів-міжнародників та розробці відповідної системи вправ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеева Н. В. Стратегии преодоления студентами психологических барьеров при аудировании иноязычной речи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 19.00.07 / Н. В. Агеева. – Курск, 2009. – 22 с.
2. Богданова Е. Г. Обучение аудированию на начальном этапе интенсивного курса (исследование учебных функций визуальных опор): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. Г. Богданова. – М., 2006. – 274 с.
3. Бочкарьова О. Ю. Методика навчання майбутніх учителів англійської мови професійно спрямованого аудіювання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О. Ю. Бочкарьова. – К., 2007. – 281 с.

4. Вікович Р. І. Методика навчання студентів мовних спеціальностей аудіювання англomовних теленовін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Р. І. Вікович. – К., 2011. – 344 с.
5. Гаврилова А. В. Обучение аудированию иноязычной речи в условиях неязыкового вуза (на материале английского языка): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / А. В. Гаврилова. – СПб., 2006. – 182 с.
6. Иванова Л. И. Обучение студентов начального этапа неязыкового вуза аудированию при самостоятельной работе с техническими средствами (на материале английского языка): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л. И. Иванова. – К., 1997. – 211 с.
7. Колесникова Е. А. Обучение аудированию с письменной фиксацией существенной информации студентов первого курса языкового педагогического вуза (английский язык): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. А. Колесникова. – М., 2008. – 240 с.
8. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, пед. і лінгвіст. ун-тів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін.; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
9. Михина А. Э. Методика формирования стратегий аудирования у студентов неязыкового вуза (английский язык): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / А. Э. Михина. – Улан-Удэ, 2009. – 363 с.
10. Морозов Д. Л. Обучение профессионально-ориентированному аудированию на основе совершенствования психологических механизмов речи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Д. Л. Морозов. – Нижний Новгород, 2009. – 24 с.
11. Щукина И. В. Методика построения многоуровневой модели обучению аудированию в системе профессиональной подготовки учителя иностранного языка: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / И. В. Щукина. – М., 2009. – 20 с.
12. Vandegrift L. Teaching and learning Second Language Listening. Metacognition in action / Larry Vandegrift, Christine C. M. Goh. – NY and London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2012. – 315 p.

REFERENCES

1. Ageeva N. V. Strategii preodoleniya studentami psikhologicheskikh baryerov pri audirovanii inoyazychnoy rechi: avtoref. dis. na soiskanie nauchn. stepeni kand. ped. nauk : spets. 19.00.07 «Pedagogicheskaya psikhologiya» / N. V. Ageeva. – Kursk, 2009. – 22 s.
2. Bogdanova E. G. Obuchenie audirovaniyu na nachal'nom etape intensivnogo kursa (issledovanie uchebnykh funktsiy vizual'nykh opor) : dis ... kandidata ped. nauk : 13.00.02 / Bogdanova Elena Germanovna. – M., 2006. – 274 s.
3. Bochkar'ova O. Ju. Metodyka navchannja majbutnih uchyteliv anglijs'koi' movy profesijno sprjamovanogo audijuvannja : dys ... kandydata ped. nauk : 13.00.02 / Bochkar'ova Olena Jurii'vna. – K., 2007. – 281 s.
4. Vikovyh R. I. Metodyka navchannja studentiv movnyh special'nostej audijuvannja anglomovnyh telenovyn : dys ... kandydata ped. nauk : 13.00.02 / Vikovyh Roksoljana Igorivna. – K., 2011. – 344 s.
5. Gavrylova A. V. Obuchenye audirovaniyu inoyazychnoj rechy v uslovyah neязыkovogo vuza (na materyale anglyjskogo jazyka) : dys ... kandydata ped. nauk : 13.00.02 / Gavrylova Anna Vladymyrovna. – Sankt-Peterburg, 2006. – 182 s.
6. Yvanova L. Y. Obuchenye studentov nachal'nogo etapa neязыkovogo vuza audirovaniyu pry samostojatel'noj rabote s tehnycheskymy sredstvamy (na materyale anglyjskogo jazyka) : dys ... kandydata ped. nauk : 13.00.02 / Yvanova Ljudmyla yvanovna. – K., 1997. – 211 s.
7. Kolesnykova E. A. Obuchenye audirovaniyu s pys'mennoj fyksacyej sushhestvennoj ynformacyy studentov pervogo kursa jazykovogo pedagogicheskogo vuza (anglyjskij jazyk) : dys ... kandydata ped. nauk : 13.00.02 / Kolesnykova Ekateryna Alekseevna. – M., 2008. – 240 s.
8. Metodyka navchannja inozemnyh mov i kul'tur: teorija i praktyka: pidruchnyk dlja stud. klasychnyh, pedagogichnyh i lingvistychnyh universytetiv / [O. B. Bigych, N. F. Borysko, G. E. Borec'ka ta in.]; za zagal'n. red. S. Ju. Nikolajevoi'. – K.: Lenvit, 2013. – 590 s.
9. Myhyna A. Э. Metodyka formirovaniya strategij audirovaniya u studentov neязыkovogo vuza (anglyjskij jazyk) : dys ... kandydata ped. nauk : 13.00.02 / Myhyna Alla Эduardovna. – Ulan-Udэ, 2009. – 363 s.
10. Morozov D. L. Obuchenye professyonal'no-oryentirovannomu audirovaniyu na osnove sovershenstvovaniya psyhologicheskikh mehanyzmov rechy : avtoref. dys. na soyskanye nauchn. stepeny kand. ped. nauk : spec. 13.00.02 «Teorija y metodyka obuchenija y vospytaniya (ynostrannyye jazyky, uroven' vysshego professyonal'nogo obrazovaniya)» / Morozov Dmytryj Leonydovyh. – N. Novgorod, 2009. – 24 s.
11. Shhukyna Y. V. Metodyka postroeniya mnogourovnevoj modely obucheniju audirovaniyu v systeme professyonal'noj podgotovky uchytelja ynostrannogo jazyka : avtoref. dys. na soyskanye nauchn. stepeny kand. ped. nauk : spec. 13.00.02 «Teorija y metodyka obuchenija y vospytaniya (ynostrannyye jazyky)» / Y. V. Shhukyna. – M., 2009. – 20 s.

12. Vandegrift L. Teaching and learning Second Language Listening. Metacognition in action / Larry Vandegrift, Christine C. M. Goh. – NY and London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2012. – 315 p.

УДК 371.134: [001.8: 630x+674]

О. Є. ГРИДЖУК

ФОРМУВАННЯ МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ ЛІСІВНИЦТВА Й ДЕРЕВООБРОБЛЕННЯ

Обґрунтовано доцільність вивчення фахової лексики студентами технічних вищих навчальних закладів (ВНЗ) з метою формування термінологічної компетенції. Охарактеризовано два типи парадигматичних відношень у сучасних терміносистемах лісівництва і деревооброблення (синонімічні та антонімічні). Визначено основні типи термінологічних синонімічних об'єднань. З'ясовано причини розвитку термінологічної дублетності, специфіку прояву антонімії в межах досліджуваних груп лексики. Описано групи антонімів за семантичним критерієм. Запропоновано типи вправ для вивчення термінів-синонімів та антонімів у курсах «Українська мова за професійним спрямуванням» і «Фахова термінологія».

Ключові слова: мовнокомунікативна компетентність, термінологія лісівництва та деревооброблення, парадигматичні відношення, синонімія, антонімія.

О. Е. ГРЫДЖУК

ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ И КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ИЗУЧЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЛЕКСИКИ ЛЕСОВОДСТВА И ДЕРЕВООБРАБОТКИ

Обоснована целесообразность изучения профессиональной лексики студентами технических высших учебных заведений с целью формирования терминологической компетенции. Охарактеризованы два типа парадигматических отношений в современных терминологических системах лесоводства и деревообработки (синонимические и антонимические). Выделены основные типы терминологических синонимических объединений. Указаны причины развития терминологической дублетности, специфика проявления антонимии в пределах исследуемых групп лексики. Описаны группы антонимов по семантическому критерию. Предложены типы упражнений для изучения терминов-синонимов и антонимов в курсах «Украинский язык по профессиональному направлению» и «Профессиональная терминология».

Ключевые слова: языковая и коммуникативная компетентность, терминология лесоводства и деревообработки, парадигматические отношения, синонимия, антонимия.

O. HRYDZHUK

THE FORMATION OF LANGUAGE AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS BASED ON STUDY OF THE PROFESSIONAL TERMINOLOGY OF FORESTRY AND WOOD TECHNOLOGY

In the article the necessity for the students of higher technical educational institutions to study professional lexicon in order to form a terminological competence is stressed. The two types of paradigmatic relations such as synonymic and antonymic in modern forestry and wood technology terms are considered. The main types of terminological synonymous associations are also identified. Some reasons of the development of terminological doublets are explained. Some peculiarities of the functioning of antonymy in these vocabulary groups are defined. The groups of antonyms according to the semantic criterion are described. Some types of exercises for studying the terminological synonyms and antonyms in the courses “The Ukrainian Language for Proficiency” and “The Professional Terminology” are proposed.

Keywords: language and communicative competence, forestry and wood technology terminology, paradigmatic relations, synonymy, antonymy.